

Sillamäe Gümnaasium

HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISE PLAAN

Aadress: Tallinna mnt 13, Sillamäe
Tel: 3929047
Koduleht: <http://home.sillamaegymn.edu.ee/>
E-post: kantselei@sillamaegymn.edu.ee
Direktor: Arno Kaseniit, tel 53363381
Kooli pidaja: Haridus-ja Teadusministeerium
Kaasatavad spetsialistid: arendusjuht Erika Tambi
Päästeamet – telefon: 112

Hädaolukorra plaaniga on võimalik tutvuda kantseleis.

Lisa 1. Evakuatsiooniplaanid (koolihoone plaan).

SISSEJUHATUS	3
1. HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISE JUHTIMISE JA KOORDINEERIMISE KORRALDUS	3
1.1. Teavitamine	3
1.2. Kooli kriisimeeskond.....	3
1.3. Hädaolukorras tegutsemise mapp.....	4
1.4. Kriisimeeskonna tegutsemise juhised ja teavitamine.....	4
1.5. Kriisimeeskonna iga-aastase tegevuse analüüsi kontrollnimekiri:	4
2. KRIISIPLAAN VASTAVALT HÄDAOLUKORRALE	5
2.1. Tulekahju.....	5
2.2. Äkkrünnak	7
2.3. Pommikahtlase eseme leid	8
2.4. Äkkrünnaku ahvardus.....	10
2.5. Pommähvardus.....	10
2.6. Õpilase kadumine	11
2.7. Lapserööv.....	12
2.8. Lapseröövi korral teata politseile:	13
2.9. Kaklus või füüsiline vägivald.....	13
2.10. Varastamine.....	13
2.11. Esemete rikkumine.....	14
2.12. Väljapressimine	14
2.13. Õpilane alkoholijoobes või meelemürkide mõju all	14
2.14. Surmajuhtum.....	14
2.15. Suitsiid	15
2.16. Õpilase raske haigus.....	18
2.17. Vaimne vägivald.....	18
2.18. Küberkiusamine.....	18
2.19. Füüsiline vägivald	19
2.20. Koduse füüsilise väärkohtlemise kahtlus	19
2.21. Seksuaalne väärkohtlemine.....	20
2.22. Depressioon	20
2.23. Liiklusõnnetus õpilasega	21
2.24. Koolitraumad.....	21
2.25. Toidumürgitus koolis	22
2.26. Tegevused seosed viiruste levimisega	24
2.27. Tegevused seosed ammoniaagiohuga	26
3. SOOVITUSI TEGUTSEMISEKS HÄDAOLUKORRA EEL, AJAL JA SELLE JÄRGSELT	27
3.1. Suhtlemine meediaga.....	27
3.2. Kuidas õpetaja saab kriisiks valmistuda?.....	27
3.3. Abinõud kriisi ajal ja hiljem	29
4. HÄDAOLUKORRA PLAANI MUUTMINE, TÄIENDAMINE JA SELLE TUTVUSTAMINE	30

SISSEJUHATUS

Hädaolukorra plaani (edaspidi HOP) kinnitab gümnaasiumi direktor.

Dokumendis kasutatavad põhimõisted:

Hädaolukorrana käsitatakse sündmust või sündmuste ahelat, mis ohustab koolis viibivate isikute elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku ja/või psühholoogilist kahju.

Kriisi ja kriisiolukorra mõistet kasutatakse hädaolukorra sünonüümina.

Riskigruppi kuuluvad õpilased – õpilased, kellel on potentsiaalne võimalus hädaolukorda sattuda või seda põhjustada.

1. HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISE JUHTIMISE JA KOORDINEERIMISE KORRALDUS

1.1. TEAVITAMINE

Hädaolukorra **avastaja või sellest teadasaaja** hindab olukorda ja otsustab teavitamise järjekorra:

1. Päästeameti sekkumist nõudvate situatsioonide korral teavitab esmalt päästeametit (telefonil 112) ja siis kooli direktorit.
2. Muude hädaolukordade puhul teavitab kooli direktorit.
3. Direktor teavitab õppejuhti.
4. Õppejuht koordineerib oma allüksuses hädaolukorra lahendamist.
5. Õppejuht koordineerib oma valdkonnas hädaolukorra järgseid tegevusi.

Teavituskanalid koolis:

- Suusõnaline teavitamine (vahetult või telefoni teel) (juhiabi, allüksuste juhid),
- kooliraadio teel teavitamine (arvutitehnik, administraator),
- **Stuudium** (mentorid, administraator, juhiabi).

1.2. KOOLI KRIISIMEESKOND

Kriisimeeskonna kutsub kokku kooli direktor.

Kriisimeeskonda kuuluvad:

Direktor – võtab vastu otsuseid, suhtleb politseiga, pärast kriisi meediaga.

Õppejuht – annab ülevaate õpilaste liikumisest, raporteerib vahetult toimuvast, koordineerib tööd õpilastega hädaolukorras tegutsemise valmiduse tagamiseks;

Mentor – nõustab õpilasi kriisi ajal ja kriisijärgselt; selgitab välja ja jälgib riskigruppi kuuluvaid õpilasi (suitsiidile kaldumised jm), suhtleb lastevanematega; juhib tööd riskigruppi kuuluvate õpilastega;

Juhiabi - kontrollib, kas vajalikud instantsid (pääseteamet/meditsiiniteenistus/politsei) on hädaolukorrast teavitatud, protokollib kriisimeeskonna koosolekut;

Õpetaja – teavitab esimesel võimalusel lapsevanemaid hädaolukorrast Stuudiumi vahendusel (tervet kooli hõlmava olukorra puhul) või telefoni teel (seotud üksiku lapsega);

Kooli medõde.

Õpilasesinduse esindaja.

Hoolekogu esindaja.

Kooli pidaja esindaja.

Kriisimeeskond töötab välja ja täiendab vajadusel kooli hädaolukorras tegutsemise plaani.

Koordineerib kooli töötajate valmisoleku tagamist hädaolukorras tegutsemiseks (viib läbi koolitusi, evakuatsiooniõppusi jm).

Koordineerib hädaolukorras tegutsemist ja sellele järgnevat tööd.

1.3. HÄDAOLUKORRAS TEGUTSEMISE MAPP

Hädaolukorras tegutsemise mapp koosneb järgnevast:

- Infoleht direktori, päästeameti telefoninumbritega;
- Õpilaste nimekirjad klasside kaupa;
- Info erivajadustega õpilaste spetsiifiliste nõuete kohta (sisaldab konfidentsiaalsuse märget);
- Kooli ümbruse kaart;
- Koolimaja plaan korruste kaupa;
- Info esmaabikomplektide ja tulekustutite asukoha kohta;
- Kirjutusvahend;
- Helkurvest.

Hädaolukorras tegutsemise mapp asub ruumis 1-1.

1.4. KRIISIMEESKONNA TEGUTSEMISE JUHISED JA TEAVITAMINE

- 1) Direktor kutsub kokku kriisimeeskonna.
- 2) Kriisimeeskond paneb kokku info, mida edastada õpetajatele.
- 3) Direktor kutsub kokku õpetajad ja teavitab neid olukorrast: räägib, mis on toimunud ja kuidas edasi tegutseda.
- 4) Õpetajad teavitavad direktorilt saadud info põhjal õpilasi.
- 5) Meediaga suhtleb direktor.
- 6) Edasine tegutsemine toimub vastavalt kooli kriisiplaanile.

1.5. KRIISIMEESKONNA IGA-AASTASE TEGEVUSE ANALÜÜSI KONTROLLNIMEKIRI:

- Kriisimeeskonnas on olemas kõik vajalikud liikmed.
- Vajadusel korrigeeritakse nimekirja.
- Kriisimeeskonna liikmed on teadlikud oma kohustustest ja vastutusest.
- Vajadusel korrigeeritakse kohustuste ja vastutuse jaotumist.
- Hädaolukorras tegutsemise plaan on üle vaadatud ja täiendatud.
- Hädaolukorras tegutsemise mapi sisu on kontrollitud ja vajadusel täiendatud.
- Kaasatavate spetsialistide kontaktandmed on kontrollitud.
- Uued õpilased on teavitatud hädaolukorras tegutsemise juhistest.
- On olemas ülevaade riskirühma kuuluvatest õpilastest.
- Spetsiifilised nõuded erivajadustega laste ohutuse tagamiseks hädaolukorras on välja

selgitatud.

- Uued õpetajad on teavitatud hädaolukorras tegutsemise juhistest.
- Iga-aastased õppused hädaolukorras tegutsemise valmiduse tagamiseks on läbi viidud.

1.6 Tegevused hädaolukorras tegutsemise valmiduse tagamiseks

- Kriisimeeskond koguneb vähemalt üks kord õppeaastas vajaliku analüüsi teostamiseks.
- Vähemalt kord õppeaastas viiakse kogu koolile läbi evakuatsiooniõppus.
- Õpilastele viiakse läbi koolitusi või praktilisi üritusi hädaolukorras tegutsemise kohta vähemalt kord õppeaastas.
- Evakuatsioonikoolituse korraldab kutsehaiduskeskuse direktori poolt määratud isik.

2. KRIISIPLAAN VASTAVALT HÄDAOLUKORRALE

2.1. TULEKAHJU

Kui oled avastanud tulekahju, siis tegutse järgmiste juhiste järgi.

1) Helista 112 ja teata tulekahjust häirekeskusele!

2) Informeeri tulekahjust läheduses olevaid inimesi! Kui hoones on olemas tulekahjusignalsatsiooni häire, mille töölepanekuks on tarvis vajutada signaalnuppu, siis tuleb seda teha. Aita ilma ennast ohtu seadmata ohus olevatel inimestel ohtlikust kohast eemalduda!

3) Häirekeskusesse helistamisel tuleb edastada järgmist infot ning vastata küsimustele:

Mis on juhtunud?

Kui helistad häirekeskusesse, siis on kõige õigem alustada sellest, mis on juhtunud.

Sisaldagu juba su esimene lause probleemi, miks sa helistasid, siis ei pea dispetšer seda pärima, ja sa võidad aega.

Ütle, mis põleb.

Kas tules on mõni hoone või sõiduk või kulu või prügi jne. Kui tegemist on hoonega, siis on oluline, millisel korrusel toimub põlemine, kas paistab ainult suitsu või on ka tuld, kui suureks on tuli arenenud.

Kus see õnnetus on juhtunud?

Alati tuleb võimalikult täpselt öelda õnnetuskoha aadress.

Kas keegi on saanud kannatada?

Õnnetuskohtadele saadetakse sõltuvalt õnnetuse liigist ja suurusest väga erinevaid abijõude, kuid nende hulgas ei pruugi alati olla kiirabi. Kiirabi väljasaatmine otsustatakse selle järgi, kas keegi on saanud kannatada või on selleks reaalne oht. Tulekahjude puhul loetakse reaalseks ohuks olukorrad, kus on kindlalt teada või on kahtlus, et põlengust haaratud piirkonnas on inimene sees. Kui helistaja oskab sündmust korrektselt hinnata, siis on kõige tähtsam - inimelu kaitse - ka maksimaalselt tagatud.

Kas põlevas hoones võib olla lisaohтусid?

Lisaohtudeks on gaasiballoonid, põlevvedelikud, lõhkeained jne. Neid võib sageli leida igasugustes kõrvalhoonetes, garaažides, pööningutel jne.

Teataja nimi ja kontakttelefoni number.

Numbri olemasolu on tarvis selleks, et oleks võimalik sulle vajadusel tagasi helistada ja küsida lisainfot. Sageli ei leia abijõud õiget õnnetuskohta kohe üles ja on tarvis seda täpsustada.

4) Evakueeru hoonest lühimat teed pidi.

5) Kui on tegemist väiksema tulekahjuga ja vajalikud vahendid on käepärast, võid võimalusel alustada oma elu ja tervist ohtu seadmata tule kustutamist!

6) Tulekahju korral jäta alati meelde järgmised reeglid:

- Liigu võimalikult ohutult!
- Ole võimalikult nähtav!
- Ära satu kunagi paanikasse ega tekita seda oma käitumisega teistes inimestes!
- Anna kohale saabunud juhtkonna esindajale / päästeteenistuse töötajatele informatsiooni!
- Enne elektriseadmete kustutamist veendu, et need pole voolu all!
- Väli tingimustes proovi vältida tule suhtes allatuult jäämist!
- Väldi põlemisgaaside sissehingamist, sest need võivad olla mürgised!
- Kui ruumis on plahvatusohtlike esemeid (gaasiballoon, lõhkekehad jne), siis eemaldu kiiresti ning hoiata ka teisi!
- Ära sea elu ohtu!
- Sulge ukсед ja aknad, kuid ära lukusta!
- Lülita hoonest või ruumist välja ventilatsioon (kui tead kust seda teha)!
- Lülita ruumist välja elekter! Elektrit ei tohi välja lülitada pimedal ajal, kui toimub evakuatsioon.

7) Reeglid, mida järgida, kui koolis on tulekahju:

- Kogu klass peab püsima koos ning ilma õpetaja loata ei tohi hakata klassiruumist väljuma! (Kui oled põlevas ruumis, siis tuleb sealt viivitamatult väljuda!)
- Kui koolimaja koridorid on täitunud suitsuga, siis on turvalisem jääda klassi ning ennast seal kaitsta!
- Klassis olles tuleb hoida klassiuks suletuna (mitte lukus!). Mine akende juurde ja anna endast igal võimalikul moel märku.
- Kui ukse pragudest tuleb suitsu, siis tuleb need võimalusel riietega kinni toppida. Kui klassiruumis on vett, siis kasta need riided eelnevalt märjaks.
- Aknast immitseva suitsu korral tuleks aknad tihendada samal meetodil nagu ukсед.
- Kui siiski läheb olukord klassis selliseks, et seal ei ole võimalik olla, siis tuleb õpetaja korraldusel kõigil koos tegutseda. Läbi suitsuse keskkonna liikumine on alati seotud ohtudega. Seetõttu tuleks antud tegevus ette võtta viimase võimalusena, kui klassiruumis pole end enam võimalik kaitsta (tulekolle asub klassiruumis, klassiruumi on sattunud suurel määral suitsu ning seda pole võimalik tuulutada vms). Läbi suitsuse ruumi liikumiseks tuleb õpetaja korraldusel organiseeritult tegutseda, võimalusel on tarvis katta suu ja nina märja riidega.
- Koolimajast väljumisel peab õpetaja võtma kaasa ka klassipäeviku, mille alusel saab pärast täpselt kontrollida, kas kõik on hoonest välja saanud.
- Peale koolimajast väljumist peavad kõik õppegrupid koos püsima ning vastavalt kooli evakuatsiooniplaanile liikuma ettenähtud kohta. Korpus A ees olevale alale.

2.2. ÄKKRÜNNAK

Äkkrünnak on vägivallakuritegu, kus kurjategija eesmärgiks on tappa või vigastada võimalikult palju inimesi. Kuriteo puhul ei ole vägivald suunatud kellegi konkreetse vastu vaid ohus on kõik inimesed, kes on kurjategija läheduses või kes satuvad kurjategija lähedusse.

Äkkrünnakule viitavad tunnused ja ohumärgid:

- Näed inimeste ründamist relva, sõiduki või mis tahes vahendiga.
- Näed agressivselt meelestatud ja/või relvastatud inimest.
- Kuuled laske või plahvatusi.
- Saad info rünnaku kohta teiste inimeste käest.
- Kuuled paanikas inimestele viitavaid helisid või näed paanikas inimesi eemaldumas.
- Näed inimesi lamamas.

Äkkrünnaku avastades:

- Võimalusel anna kohe rünnakust teada teistele kas suuliselt, SMS teel jms.

Helista 112 ja järgi saadud korraldusi. Võimalusel varju, vajadusel põgene!

Varjumisstrateegia akkrünnaku puhul

- Jää rahulikuks ja teata õpilastele, et koolimajas on oht.
- Lukusta uks.
- Tõmba kardinaid akende ette.
- Anna korraldus eemalduda akendest uksest, püsida madalal, olla vaikselt, varjuda mööbli taha.
- Jää ootama politsei saabumist. Ust tohib avada ainult siis, kui oled kindel, et avamist palub politsei või kooli juhtkond. Vajadusel identifitseeri politsei 112 helistades.

Käitumine varjumise ajal

- Ole ise rahulik ja oma korralduses kindel.
- Võimalusel leia klassile mingi tegevus.
- Fikseeri varjumise alguse kellaaeg – oodates tundub aeg reaalsest pikem.
- Anna õpilastele teada, et vanematega kontakteerub esimesel võimalusel kooli juhtkond, palu välja lülitada telefonid.
- Lülitada oma telefon hääletule režiimile, võimalusel helista 112, anna teada enda asukohast ja varjajate olukorrast.
- Kui sul on infot ründaja liikumisest, edasta see nubrile 112.

! ► Juhul, kui õpperuumi ust ei ole võimalik lukustada, tuleb evakueeruda, äärmiselt ohtlik on jääda ruumi, mida ei ole võimalik sulgeda.

! ► Tee endale selgeks, kuidas oma telefon kiiresti hääletule ilma vibratsioonita funktsioonile saada. Lisaks tee endale selgeks evakuatsiooniteed ja varupäasude asukohad.

! ► Kui äkkrünnakuga kaasneb tulekahju või plahvatus ja käivitub evakuatsioonihäire, pead ise otsustama, kas turvalisem on varjuda või evakueeruda.

Lisaks pea meeles veel järgmist:

- Ära püüa ründajaga kontakteeruda!

- Ära mine klassist välja esmaabi andma! Kui näed esmaabi vajadust, helista 112, kirjelda olukorda ja abivajaja täpset asukoha koolimajas.
- Ära luba õpilastel helistada! Tekkiv ülekoormus takistab operatiivjõududel omavahel suhelda ning helin reeta teie asukoha.

Varjumisstrateegia vahetunnis

- Ava lähima ruumi uks
- Koonda sinna kõik lähedalasuvad õpilased
- Edasi käitu vastavalt varjumise juhendile
- Kui ei ole võimalik varjuda lukustavasse ruumi, tuleb kiiresti evakueeruda.

Evakueerumisstrateegia äkkrünnakul

- Jää rahulikuks ja teata õpilastele, et koolimajas on oht.
- Evakueeru koos õpilastega liikudes mööda kindlaksmääratud evakuatsiooniteed.

Evakuatsiooniteel ohu avastamise korral liigu kiiresti ohust eemale ning kasuta mõnda muud evakuatsiooniteed. Kui olukord lubab improviseeri ja mõtle evakuatsioonitee ise välja.

- Kasuta võimalikult varjatud teid.
- Liigu kogunemiskohta või kohta, kuhu saad turvaliselt liikuda.
- Kogunemiskohas pöördu infot koguneva õpetaja poole ja edasta teave: - mitu õpilast on koos sinuga, kas keegi on puudu jne.
- Kui sa liikusid mujale, edasta nimetatud teave ja enda ning õpilaste asukoht ja olukord nubriile 112.

2.3. POMMIKAHTLASE ESEME LEID

Reageerimine

Ohu tuvastamine. Kas ja kus on oht?

Alles siis, kui oht on tuvastatud (kus oht paikneb ja milline see on), teostada vajadusel evakuatsioon.

Jälgi erinevusi: tulekahju, pommiohud, äkkrünnak jne.

KUIDAS KÄITUDA, KUI OLETE LEIDNUD VÕIMALIKU PLAHVATUSOHTLIKU ESEME?

- 1) Ära puuduta leidu!
- 2) Eemaldu ohtlikust esemest (ohust)!
- 3) Ära kasuta raadiosidevahendit leiu läheduses!
- 4) Informeeri leiust Häirekeskust telefonil 112!
- 5) Põhjenda, miks konkreetne ese kahtlust tekitab!
- 6) Jäta oma kontaktandmed!
- 7) Teavita teisi läheduses viibijaid võimalikust ohust!
- 8) Võimalusel piira ala ja tähista ohu olemasolu!
- 9) Kui sa omad leiu kohta infot, edasta see korrakaitsjatele! (Tead kellele ese kuulub, kaua ese on selles kohas olnud jms.)
- 10) Ära sisene piirdelindiga või muul viisil tähistatud ohualasse!

POMMIKAHTLUS

Kas tegu on pommiga või hoopis omanikuta esemega? Paljudel juhtudel on paanikakülvajaks omaniku poolt unustatud esemega, mis on mahajäänud avalikku kohta. Teine ehk veelgi suurem probleem tuleb ebaõigest suhtumisest meie ühiskasutuses olevasse avalikku ruumi. Nimelt on isikuid, kes suutmatuses või ükskõiksusest oma prügi ja jäätmed laokile jätavad põhjustades sellega kaaskodanikes võimaliku pommihirmu. Lähtudes üldtunnustatud korranõuetest ja turvareeglitest saame viia oma elukeskkonna tasemele, mis vähendab tunduvalt igasuguseid turvariske. Rutiinse kontrolli käigus leidnud kahtlase eseme korral selgita esmalt, kas keegi sinu kolleegidest või kaaslastest teab midagi leitud esemest, kuulub see kellelegi neist?

LÕHKEAINE VÕI LAHINGUMOONA LEID

Eestimaa on olnud mitme sõja ja pika okupatsioonija tunnistajaks. Veel tänapäevalgi leitakse lahingumoon, mis pärineb I maailmasõjast ning Vabadussõjast. Üpris tavapärased on aga leiud II maailmasõja ajast ning vastupanuliikumise- metsavendluse aegne lahingumoon. Järjest arenev ja laienev majandustegevus toob kaevamistöde, põllutööde või mõne muu tegevuse juures ikka ja rohkem päevavalgele selliseid ohtlikke esemeid.

Kahjuks on juhtumeid, kus mürsu või granaadi leidnud isik on plahvatusohtlikku eset transportides pannud ohtu ennast ja ümbritsevaid. Lisaks sellele on tegu ka õigusrikkumisega, "lõhkematerjali ebaseaduslik käitlemine".

ANNA LEITUD LÕHKEMATERJAL ÜLE LEIUKOHAL, ASUDES ISE OHUTUS KAUGUSES!

- 1) Ära puuduta leidu!
- 2) Ära kasuta lahtist tuld leiu lähedal!
- 3) Eemaldu ohtlikust kohast!
- 4) Informeeri leiust Häirekeskust telefonil 112!
- 5) Teavita teisi läheduses viibijaid võimalikust ohust!
- 6) Võimalusel piira ala ja tähista ohu olemasolu!
- 7) Märgista leiukoht!
- 8) Leitud lõhkematerjal tuleb üle anda leiukohal!
- 9) Ole abijõududele telefoniteel kättesaadav.
- 10) Ära sisene piirdelindiga või muul viisil tähistatud ohualasse!
- 11) Kui sa omad leiu kohta infot edasta see korrakaitsjatele. (Oled teadlik, kelle valduses lõhkematerjal on või oli).
- 12) Leiust teavitamise korral rakendub kohene reageerimisahel. Vajadusel võetakse leidjaga ühendust ning lepatakse kokku kuidas eseme asukohta jõuda.

HÄIREKESKUSELE EDASTATAV INFORMATSIOON:

Pommiohust, lõhkeaine ja lahingumoon leiust teavita Häirekeskust telefonil 112!

Selleks, et hinnata ohtusid ja vajadusel edastada sündmuskohale juhtnõore:

1. Kirjelda leidu, mille te leidsite. Kirjelda millise kujuga leid on: ligikaudne pikkus, läbimõõt jne. Kas nägite eseme küljes detaile nagu juhtmed, patareid jms.
2. Teates kajasta ka, kuidas te eseme leidsite - kaevetööde teostamisel, juhusliku möödujana, keegi tõi selle või muu põhjus. Võimalusel teavitage, kas eset on liigutatud.

3. Anna ülevaade, mitu eset leidsite. Kas tegu on üksikleiuaga või on esemeid mitu? Kas leitud esemed on sarnased?
4. Edasta leiu täpne asukoht. Alusta täpsest aadressist ja lõpeta konkreetse asukohaga: põld, kapp, 2. korruse elektrikapp jne. Kui aadressi andmine on keeruline, siis määrake kohtumispaik, et edasi juba spetsialistid leiukohale juhatada.
5. Kirjeldage leiukohta. Kas leiu või leiukoha läheduses viibib inimesi? Asub leid hoonestatud alal jne?
6. Edastage kindlasti enda nimi ja kontaktandmed! Vajadusel võetakse sinuga täiendavalt ühendust, et saada täpsustusi või edastada täiendavaid käitumisjuhiseid.

2.4. ÄKKRÜNNAKU AHVARDUS

Kui ringlevad kuulujutud äkkrünnaku ähvardusest, täpsusta infot ja teavita 112. Teavita ka kooli direktorit. Kui oled kindel, et tegemist on alusetu ähvardusega, teavita ähvardusest ikkagi kindlasti kooli direktorit.

Kui sul on kahtlus, et keegi plaanib ükskõik mis moel rünnakut, aga kahtled ähvarduse tõepärasuses või info piisavuses, räägi kahtlusest ikkagi kindlasti kooli direktorile või kriisimeeskonna liikmele. Telefoni teel edastatud ähvarduse korral: jää rahulikuks, hoia kõneleja liinil nii kaua kui võimalik ja samaaegselt püüa kolleegide abiga teavitada politseid nubil 112. Püüa teada saada ja pane kirja järgmist:

- Millal rünnak toimub? (kuupäev, kellaeg)
- Kus rünnak toimub? (võimalik asukoht nt.ruumis, territooriumil jms)
- Kuidas võib rünnak toimuda ja mis eesmärgil?
- Kas ründaja on sündmuskohal?
- Kes on helistaja? (kas hääle järgi helistaja täiskasvanu, tema sugu, jm)
- Pane tähele kõneleja hääletooni, väljendeid, taustaheliseid jms.

Pärast kõne lõppu teavita politsei ja kooli direktorit. Kui oled kindel, et tegemist on alusetu ähvarduse või naljaga, teavita kooli direktorit (lisaks kirjuta sündmusest seletuskiri/ettekanne või täida selleks ettenähtud ankeeti).

► **Juhul kui kõnest selgub, et ähvardaja kavatseb rünnata kohe, anna sellest teada kohe 112.**

Kirja teel (nt. kiri paberil, SMS-ga, e-post, rakenduse kaudu telefonis jms) saabunud ähvardusest säilita saabunud ähvarduse teade ja teavita politsei ja kooli direktorit.

2.5. POMMIÄHVARDUS

Pommiähvarduse tegemine on kriminaalkorras karistatav. Sageli algselt naljana tehtud ähvardus on süütegu ning reeglina kõik ähvardajad tabatakse. Kui pommiähvardusele reageerivad ametkonnad teavitavad Sind pommiähvarduse saamisest siis jää rahulikuks, tee koostööd ning käitu vastavalt Politseilt saadud korraldustele.

Kui oled pommiähvarduse teate vastuvõtja!

Ähvardada võib telefonis, kirjas, meilis, SMSis või suusõnaliselt. Kui ähvardaja on käeulatuses, püüa ta politsei saabumiseni kinni pidada. Kirja, telefonikõne või sõnumi puhul püüa salvestada number või saatja aadress. Võimaluse korral salvesta kõne. Säilita rahu.

- Püüa välja selgitada ning salvestada järgmised andmed:

- Kus lõhkeseadeldis asub (täpne aadress, objekti nimetus, asukoht)?
- Milline see välja näeb (suurus, kuju, materjal jne.)?
- Kes selle käivitab ja kuidas?
- Millal see peaks plahvatama (kellaaeg)?
- Millal ja kes selle pani?
- Mis on tema eesmärk, taotlused, nõudmised?
- Helistaja nimi ja telefoninumber, millelt helistatakse.

Püüa venitada kõne võimalikult pikaks. Seni teavita teisi. Võimaluse korral salvesta kõne. Kui kõne toimub numbrinäiduga telefonil, püüa kõne ajal kutsuda numbri asukohta politsei. Helistaja isiku kohta tuleks üles kirjutada võimalikult palju andmeid (mees, naine, laps, orienteeriv vanus, taustahelid, keel, väljenduslaad, kõne defektid, iseloomulikud väljendid jm.) Püüa kindlustada kõne ajaks vaikus, et kogu teavet õigesti kuulda.

Helista telefonil 112 ning edasta saadud informatsioon!

Evakuatsioon pommiohu alalt

Esmalt evakueeri külalised, siis töötajad. Kahtlastest asjaoludest (võõrad esemed, purustatud aknad, signalisatsioon hakkab tööle jne) teata kohe asutuse määratud koordinaatorit. Seejärel helista häirekeskuse telefonil 112.

Objekti omanik peab ohuolukorra lahendamiseks:

- määrama objekti turvalisuse koordinaatori, vajaduse korral meeskonna;
- kontrollima koordinaatori tööd.
- koostab tegevuskava
- korraldab vajaduspõhise evakueerimise;
- tunneb objekti ja selle ümbruskonda;
- omab juurdepääsu objekti hoonetele ja ruumidele;
- oskab anda objekti kohta teavet;
- tunneb objekti kasutajaid, töötajaid jt;
- teab eelnevalt koostatud plaani, varjumise, inimeste evakueerimise ja hoone läbivaatuse kohta;
- Korraldab ja teeb koostööd operatiivteenistustega ja asutuse juhtkonnaga.

Töötaja

- teab ja tunneb oma töökohta ning tööpiirkonda; käitumisjuhiseid ja evakuatsiooniplaane
- oskab tegutseda evakuatsiooni korral abistada objektil viibijaid; käituda esmaste ohutusreeglite järgi.

2.6. ÕPILASE KADUMINE

Ennetustöö

Enne ekskursiooni räägib õpetaja lastele, mida teha kui laps kaob ekskursioonil ära.

1. Õpetaja rõhutab, et antud olukorras peaks laps helistama õpetajale (õpetaja annab lastele enda telefoni numbril).
2. Kui levi ei ole, siis õpilane jääb pidama sellel ajahetkel olevasse kohta/paika, sest ta teab, et õpetaja tuleb teda otsima läbikäidud teed mööda.

3. Õpetaja informeerib õpilasi kodulinnas kaotsimineku korral, et alati peab minema eelnevalt kokkulepitud paika, sest õpetaja läheb sinna õpilasele järele.

Situatsioon- õpilane on kadunud.

Õpetaja käib õpilastega matkamas, õppekäikudel ja kultuuriüritustel erinevates kohtades.

Vastavalt asukohale peab õpetaja ka erinevalt käituma.

EKSKURSION

Ekskursioonil olles jagab õpetaja lapsed rühmadesse ja veendub, et igas rühmas on vähemalt ühel liikmel olemas töökorras telefon, millesse on sisestatud õpetaja number. Ka õpetajal endal on olemas grupiliikme telefoni number.

Kui õpilane on mingil põhjusel kadunud või eksinud saavad õpetaja ja õpilane omavahel suhelda. Juhul, kui õpilasel ei ole võimalik mingil põhjusel õpetajaga ühendust saada võõras linnas ekskursioonil, siis pöördub õpetaja abi saamiseks politseisse.

MATK METSAS

Matkal metsas olles jagab õpetaja lapsed rühmadesse ja veendub, et igas rühmas on vähemalt ühel liikmel olemas töökorras telefon, millesse on sisestatud õpetaja number. Ka õpetajal endal on olemas grupiliikme telefoni number.

Kui õpilasel ei ole võimalust õpetajaga ühendust saada, siis jätab õpetaja ülejäänud klassi saatjatega bussi ja läheb läbikäidud matkarada mööda õpilast otsima. Kui ta õpilast ei leia, siis helistab õpetaja politseisse.

ÕPPEKÄIK KODULINAS

Õppekäigul olles jagab õpetaja lapsed rühmadesse ja veendub, et igas rühmas on vähemalt ühel liikmel olemas töökorras telefon, millesse on sisestatud õpetaja number. Ka õpetajal endal on olemas grupiliikme telefoni number.

Õpetaja ülesandeks on minna varem kokkulepitut kogunemiskohta last otsima. Kui õpilast seal ei ole ja telefoni teel kontakti ei saa, siis teavitab õpetaja lapsevanemat ja politseid.

MILLELE PÖÖRATA TÄHELEPANU?

- 1) Laste ja lastevanemate telefoni numbrid.
- 2) Jälgida laste riietust sel päeval, et osata last võimalikult täpselt kirjeldada.
- 3) Iga 10 lapse kohta saatja.
- 4) Eelnev õpilaste instrueerimine.
- 5) Töökorras mobiiltelefoni tagamine õpilaste rühmale (kasvõi üks rühmale).

2.7. LAPSERÖÖV

Lapsevanem pöördub kooli kahtlusega, et tema laps võidakse röövida

- Kuula, näita üles arusaamist ja mõistmist.
- Kui tegemist on peresisese teemaga, palu lapsevanemal võtta ühendust kohaliku laste heaolu

spetsialistiga.

- Ära võta endale probleemi lahendaja rolli.
- Kui tegemist on perevälise ähvardusega, palu lapsevanemal võtta ühendust politseiga.
- Kui koolis on toime pandud lapsrööv
- Võta viivitamatult ühendust politseiga tel 112
- Teavita juhtunust kooli juhtkonda
- Volitatud isik kriisimeeskonnast võtab ühendust lapsevanemaga, kelle juures laps elab ja täpsustab olukorda.

2.8. LAPSERÖÖVI KORRAL TEATA POLITSEILE:

- Olukorra kirjeldus.
- Kooli aadress.
- Võimalusel röövija nimi, telefon, kodune aadress.
- Kui on siis lapsröövi toime pannud isiku kirjeldus, liikumissuund ja transpordivahend, millega röövija liigub.
- Koos lapsega lahkumise aeg.

2.9. KAKLUS VÕI FÜÜSILINE VÄGIVALD

Vägivaldne käitumine õpilaste vahel või konflikti situatsioon õpetajaga:

- 1) Hinda kainelt olukorda jäädes ise rahulikuks. (loe kümneni)
- 2) Hüüa kaklejaid nimepidi, püüdes pöörata nende tähelepanu endale.
- 3) Kui tunned hästi õpilasi ja nende iseloomu – võid ise sekkuda füüsiliselt kaklejate vahele astudes.
- 4) Palu kaasõpilasi füüsiliselt kaklejad teineteisest eemale sikutada.
- 5) Vajadusel anda esmaabi.
- 6) Vajadusel kutsuda kiirabi.
- 7) Hoia kaklejad piisavalt pikka aega teineteisest eemal ja jälgi, et nad rahuneksid.
- 8) Informeeri esimesel võimalusel klassijuhatajat ja õppealajuhatajat või direktorit, varalise kahju tekkimisel ka majandusjuhatajat.

2.10. VARASTAMINE

- 1) Teavita mentorit.
- 2) Mentor võtab lastelt/lapselt (kirjaliku) seletuse. Võimalikult objektiivsete seletuste saamiseks on hea leida võimalus, et lapsed oleksid seletuste kirjutamisel üksteisest eraldatud.
- 3) Mentor käsitleb teemat vastavalt olukorrale asjaosalistega või klassis.
- 4) Mentor teavitab ohvri vanemat/hooldajat võimalusest esitada avaldus politseile.
- 5) Mentor arutab olukorda direktori ja koolipsühholoogiga, et otsustada edasiste tegevuste üle (noorsoopolitsei teavitamine, psühholoogilise töö vajadus jmt). Vastavalt otsusele teavitab direktor, koolipsühholoog või mentor varguses kahtlustatava vanemaid/hooldajaid.

Ära otsusta süüdlase üle esmamulje põhjal!

Ära karda nõu küsida noorsoopolitseist, psühholoogilt või kooli juhtkonnalt!

2.11. ESEMETE RIKKUMINE

- 1) Teavita mentorit.
- 2) Mentor võtab lapselt (lastelt) seletuse.
- 3) Mentor teeb koostööd lapse(laste)vanematega/hooldajatega.
- 4) Mentor käsitleb teemat vastavalt olukorrale asjaosalis(t)ega või klassis.
- 5) Kooli vara rikkumise korral teavita haldusjuhti, kes võtab ühendust lapse(laste) vanematega/hooldajatega.

2.12. VÄLJAPRESSIMINE

- 1) Teavita ohvri mentorit. Teades mõlemat osapoolt, teavita juhtunust mõlema lapse mentoreid.
- 2) Mentor võtab lapselt (lastelt) seletuse.
- 3) Mentor teeb koostööd lapse(laste)vanematega/hooldajatega.
- 4) Mentor käsitleb teemat vastavalt olukorrale asjaosalis(t)ega või klassis.
- 5) Tõsisematel juhtudel pöördu kooli juhtkonna või psühholoogi ja noorsoopolitsei poole

2.13. ÕPILANE ALKOHOLIJOOBES VÕI MEELEMÜRKIDE MÕJU ALL

- 1) joobekahtluse korral jälgida õpilast ja ka kaasõpilaste reaktsioone,
- 2) kahtluse korral aineõpetaja teeb kiirkõne sekretärile ja kutsub abi (saata suvaline õpilane kutsuma kohale kl. juh/ direkts. esindajat),
- 3) teavitatakse kooli med töötajat,
- 4) saabunud direktsiooni liige/ kl. juh. toimetab õpilase klassiruumist välja med. õe kabinetti,
- 5) teostatakse esmane alkotes,
- 6) vajadusel kutsutakse kiirabi,
- 7) klassijuhataja /direktor teavitab juhtunust vanemaid,
- 8) vanemad kutsutakse kooli lapsele järele,
- 9) vestlus kooli psühholoogiga,
- 10) selgitused ja arutelu kaasõpilastega.

2.14. SURMAJUHTUM

Õpilase surmajuhtum väljaspool kooli

- 1) kontrolli informatsiooni
- 2) klassijuhataja edastab info kooli juhtkonnale
- 3) klassijuhataja suhtleb perekonnaga
- 4) õppealajuhataja kutsub kokku õpetajad ja teavitab neid
- 5) leinasümboolika kasutamine fuajees
- 6) mälestusrituaalide käivitamine
- 7) klassi õppetöö ümberorganiseerimine vajaduse korral
- 8) vajadusel psühholoogilise abi võimaldamine
- 9) õpilase isiklike asjade ja koolitööde toimetamine vanemateni (kl.juhataja)
- 10) klassi osalemine matustel vanemate nõusolekul
- 11) vanemate nõusolekul suhtlemine meediaga (kl. juhataja, direktsioon)

Õpilase surmajuhtum koolis

- 1) püüa hinnata olukorda rahulikult ja mitte sattuda paanikasse
- 2) kontrolli informatsiooni
- 3) teavita kiirabi ning politseid
- 4) edasta info kooli juhtkonnale/klassijuhatajale
- 5) õpilastega suhtlemine ja õnnetuspaiga eraldamine (kõik kohalolevad täiskasvanud)
- 6) juhtkond suhtleb perekonnaga
- 7) õppealajuhataja kutsub kokku õpetajad ja teavitab neid
- 8) leinasümboolika kasutamine fuajees
- 9) mälestusrituaalide käivitamine
- 10) klassi õppetöö ümberorganiseerimine vajaduse korral
- 11) kohese psühholoogilise abi võimaldamine
- 12) õpilase isiklike asjade ja koolitööde toimetamine vanemateni (mentor)
- 13) klassi osalemine matustel vanemate nõusolekul
- 14) vanemate nõusolekul suhtlemine meediaga (mentor, direksioon)
- 15) pärast juhtunut kriisiabi õpilastele kooli psühholoogi poolt
- 16) vestlused klassides (juhtunust üldiselt, meedia reaktsioonid ja kommentaarid)

2.15. SUITSIID

Noorte enesetapuriskide hindamine

Uuringud on näidanud, et pole kerge aimata, millised lapsed ja noored kuuluvad enesetapu riskigruppi. Ligi pooltel neist, kes endalt enne kuueteistkümnendat eluaastat elu võtavad, ei ole psühhiaatrilist haigust diagnoositud. Mitmed enesetapud võivad vanemate, sõprade ning õdede-vendade jaoks tulla kui välk selgest taevast. On siiski selgeks tehtud, et esimesed kuud peale sõbra surma läbi enesetapu tähendavad suurenenud masenduse- ja enesetapuriski sõpruskonna seas. See kehtib eriti juhul, kui sõbrad kuuluvad alkoholi ja narkootikumide tarbivasse keskkonda.

Allpool tehakse lühike kokkuvõtte tundemärkidest, mida tuleks silmas pidada seoses enesetapuga.

Risk on suurim teismeeas, kuid enesetappe esineb ka nooremate laste seas. Enesetapp on neli korda tavalisem poiste kui tüdrukute seas. Eriliseks riskigrupiks on üle viieteistkümnepäevased poisid.

Suurenenud enesetapuriskiga seonduvate faktorite hulka kuuluvad:

- 1) varasem enesetapukatse (eriti juhul, kui see toimus hiljuti) või varasem või kestev masendus;
- 2) eraldumine, kõrvaletõmbumine ja lootusetuse tunne;
- 3) mõlemast soost homoseksuaalsed noored üritavad enesetappu sooritada kaks kuni kuus korda rohkem kui heteroseksuaalsed eakaaslased, eriti sel perioodil, kui nad varjavad oma kalduvust sõprade ja pere eest;
- 4) varasemad kaotused või traumad (lahutus, surm), eriti füüsiline ja/või seksuaalne väärkohtlemine;
- 5) liialdatud hõivatus seoses surmateemaga või teiste inimeste enesetapuga;
- 6) varasem enesetapp perekonnas, muud pereprobleemid, eriti vanemate masendus ja narkomaania;
- 7) planeerimine: kingib oma asju ära, mängib nuga-dega, riskib mõttetult – suured isiksusemuutused, võimalik narkootikumide tarbimine.
- 8) Lisaks sellele peaks tähelepanu pöörama **lähedusastmele**:

- 9) surnud lähedane sõber;
- 10) leidis surnu või nägi teda enesetappu sooritamas või oli temaga koos vahetult enne enesetapu toimumist;
- 11) on ära mainitud hüvastijätukirjas;
- 12) teadis, et see saab juhtuma (oli kursis), kuid ei teinud midagi;
- 13) tüli või vaen või lõhe paarisuhtes vahetult enne enesetapu toimumist.

Enesetapu vallandavateks juhtumiteks on sageli armuvalu või muud tõelised või ettekujutatud kaotused, konfliktid vanematega, sõpradega või teistega, haavumised ja muu.

Enesetapu katse järel on oluline **kiirelt sekkuda**. Kui kellelgi üldse on aimu õpilase enesetapuplaanidest, siis on need sõbrad. Uurimused näitavad, et vanemate teadmine oma lapse enesetapumõtete või -katsete kohta on vähene. Paljud noored mõtlevad enesetapule ka ilma, et risk selle elluviimiseks oleks eriliselt suur. Kui neil aga seevastu on olemas plaan, mis kirjeldab meetodit ja võimalikku aega (küsi temalt otse), tuleks võimalikult kiiresti vanematega ühendust võtta ning professionaalne abi kutsuda.

Kui õpilasel on nii spetsiifiline plaan, kui ka on kaotanud lähedase sõbra või üldiselt vastab mõnele ülaltoodud kriteeriumile, ei tohi eeldada, et ta järgib sinu nõuandeid ning teda ei tohiks üksi jätta.

Sellistel juhtudel peaksid **koheselt**:

- teavitama vanemaid ja teisi õpetajaid ning rääkima õpilasele, et oled seda teinud;
- võtma ühendust asjatundjaga ning valmistama ette võimalik haiglasse suunamine;
- laskma nõustamiskogemusega koolipersonalil õpilase eest hoolt kanda kuni muu abi on saabunud

Enesetapupisik (*suitsiidiklaster*) on fenomen, kus suhteliselt lühikese aja jooksul toimub kitsal alal mitu enesetappu. "Nakkusefekt" tuleneb suitsidaalsete laste ja noorte kalduvusest samastuda destruktiivsete lahendustega. Tegemist on ebatavalise fenomeniga, mida on võimalik ennetada, kui koolis käsitletakse enesetapujärgselt juhtunut õigel viisil. Enesetappu ei tohi romantiseerida, õpilasi tuleb kontrollida positiivsete vestlustega, meediale ei tohi anda võimalust enesetappu detailselt kirjeldada ja noortel tuleb aidata mõista seda tugevat valu, mida enesetapp lähedastele põhjustab. Soomes läbiviidud väikeses uurimuses näidati, et koolides, kus sekkuti korrektselt, ei toimunud ühtegi uut enesetappu nelja-aastase järelkontrolliperioodi jooksul. Seevastu kasvas enesetappude hulk koolides, kus puudus sobiv kriisisekkumine (Poijula ja kaastöötajad, 2001b).

Varane *screening* ankeetküsitluse ja intervjuu abil võib esile tuua haavatavad isikud.

Samuti on oluline pikaajane süstemaatiline ennetustöö toimetulekuoskuste ja muude programmide abil.

Kui kohalikus kogukonnas toimub mitme õpilase enesetapp, peaks kool koostöös spetsialistide töögrupiga nii kiiresti kui võimalik kokku kutsuma koostöökoosoleku, et planeerida, kuidas küsimust käsitleda nii vahetult kui pikema aja vältel.

Kellel on kõige rohkem abi vaja?

Allpool kirjeldatud tundemärgid võivad viidata sellele, et laps vajab rohkem abi.

- 1) Laps tõmbub eemale nii sõpradest kui täiskasvanutest.
- 2) Lapse käitumine muutub tundmatuseni ja on seda pikema aja vältel, näiteks on käitumine muutunud väljakutsuvaks ja agressiivseks, ta provotseerib kaklusi

- 3) Laps on muutunud ülitundlikuks ümbritseva suhtes ja kõrgenenud valvsusega.
- 4) Laps reageerib tugeva enesesüüdistusega.
- 5) Õppeedukus langeb märgatavalt.
- 6) Järelreaktsioonid on tugevad ja püsivad.
- 7) Pikema aja jooksul jätkab laps kõige vältimist või mõtleb pidevalt juhtunule
- 8) Laps käitub nii nagu ei kardaks ta enam kedagi ega midagi (ja ohu olukorras, käitub ebasobivalt, räägib, et miski siin ilmas ei hirmuta teda enam)
- 9) Laps kaldub sattuma õnnetustesse, võttes riske, millest varem hoidus, paneb end eluohtlikesse olukordadesse, räägib iseenda vigastamisest või enesetapust.
- 10) Laps loob tulevikust pessimistliku pildi, tal on kadumas võime ületada muid igapäeva elu raskusi, kadumas on lootus ja vajadus hästi hakkama saada.

Et mitmed neist faktoreist esinevad sageli samaaegselt, on üsna kerge avastada, kellel õpilastest on enim abi vaja. Palju keerulisem on lugu vaiksete õpilastega, kes ei näita välja, kui raske neil on, ning õpilastega, kel tekib üha suurem foobia (väldivad kõike, mis meenutab juhtunut), kuid kes ei näi kannatavat, kuna nad on õppinud väga hästi olukordi vältima. Nende strateegia kulutab rohkelt vaimset energiat, mille tulemuseks on ebaefektiivne koolitöö.

Õpilase koolikäitumise hindamine on seega oluline selleks, et selgitada lisaabi vajadus. Vaiksed õpilased ning õpilased, kel on foobiad, kannatavad sageli uneprobleemide all, mis omakorda viib rohkemate puudumisteni. Koostöös koduga on võimalik raskusi varakult avastada ning neile abi leida. Vaja on ka õpetajapoolset tähelepanelikkust, et õpilase probleem nähtavaks saaks.

Riskifaktorid

Õpilasi tuleb jälgida erilise tähelepanelikkusega pärast kriisijuhtumit, kui esinevad järgmised riskifaktorid.

Juhtunu asjaolud (traumaatilised mõjutajad):

- 1) füüsiline vigastus ja/või oht oma elule,
- 2) vägivaldse surma tunnistaja,
- 3) äärmine abitus ohuolukorras,
- 4) vägivaldne või ootamatult dramaatiline surmajuhtum,
- 5) vastutus juhtunu eest.

Isiksus ja varasemad elukriisid:

- 1) varem ängistus ja/või masendus,
- 2) kinnine hoiak,
- 3) läbitöötamata kriisid/traumad.

Keskkonna mõjutegurid:

- 1) nõrk sotsiaalne võrgustik,
- 2) puudulik kodune suhtlemine ja avatus,
- 3) perekonna- ning koolipoolne reaktsioonide mitteaktsepteerimine,
- 4) ükskõikne koolikeskkond,
- 5) sõprade vähesus,
- 6) teisejärgulised traumad,
- 7) raske eluolukord.

2.16. ÕPILASE RASKE HAIGUS

- 1) Teate saanud töötaja informeerib gümnaasiumi direktorit.
- 2) Teate tõepärasust täpsustatakse lapse lähedastega.
- 3) Vajadusel ja lapsevanema loal räägitakse teistele õpilastele ja lapsevanematele klassikaaslase haigestumisest.
- 4) Lapse ja tema perekonna soove kuulatakse ja nendega arvestatakse.
- 5) Laps jätkab koolis käimist, kui ta on selleks võimeline ja juhul, kui lapsevanem seda soovib.
- 6) Õpetaja jälgib, et haigusest rääkimine ei halvendaks haige lapse emotsionaalset seisundit ega põhjustaks hirne teistele lastele.
- 7) Raske haigusseisundiga lapse toimetulekut toetavast käitumisest räägitakse lapse perega diskreetselt.
- 8) Lapsega tekkida võivate kriitiliste olukordade tarbeks koostab haige lapse pere kirjaliku esmaabi ja toimetuleku juhendi, mida personal arvestab.
- 9) Mentor organiseerib, et lapsega säiliks kontakt haiglas või kodus haige olemise ajal.

2.17. VAIMNE VÄGIVALD

Kool rakendab vajadusel Kiusamisest vaba Kool projekti materjale ning meetodikat.

Kiusamisele on vaja koheselt reageerida.

- 1) Kogu infot, jälgi lapsi ja küsitle kolleege - kes on õpetajatest/ lastest kiusamist pealt näinud? Kes on liider? Kas kiusatav provotseerib ise kiusamist?
- 2) Määratle, kas lapse käitumine oli hetkeline ja ühekordne emotsioon või kestav probleem.
- 3) Vestle kiusamises kahtlustatavatega individuaalselt. Kuula, ära süüdistata. Oota, millise lahenduse laps ise pakub.
- 4) Vestle individuaalselt tõenäolise ohvriga. Julgusta rääkima, väldi suunavaid küsimusi.
- 5) Korralda grupikohtumine kiusamises kahtlustatavatega (kui kiusajaid on mitu).
- 6) Hinda olukorda ja vastavalt vajadusele korralda kohtumine kiusajate ja ohvriga koos. Leidke lahendused, kuidas suhteid parandada ja sõlmige kokkulepped. Enamasti peab oma käitumist korrigeerima nii kiusaja kui ohver.
- 7) Tõsisema juhtumi puhul aruta tekkinud olukorda mõlema osapoole vanematega, vajadusel kaasa vanemad grupivestluse juurde.
- 8) Vajadusel/võimalusel suuna lapsevanematega vesteldes nii ohver kui kiusaja psühholoogi juurde.

2.18. KÜBERKIUSAMINE

Küberkiusamise vahendid: tekstisõnumid, pildid ja videoklipid (mobiiltelefonides või internetis), telefonikõned, e-kirjad, jututubades või veebilehtedel kiusamine, identiteedivargus.

Osad loetletud tegevustest on kriminaalkorras karistatavad.

Võrdselt ohtlikud on nii reageerimata jätmine kui ka ülereageerimine!

- 1) Tegele probleemiga kohe. Pane tähele
 - teo toimepanija motiive;
 - vanust;
 - arusaamist tegude keelatuses;
 - ohvri tundeid ning reageeringut toimunule.

- 2) Mõista, et see, mis sinu jaoks võib tunduda tühine, võib lapse jaoks olla oluline probleem.
- 3) Informeeri portaali haldurit.
- 4) Võta ühendust lapsevanemaga.
- 5) Konsulteerige kooli psühholoogiga.
- 6) Teavita kooli kontaktisikut noorsoopolitsei.

Räägi lapsega

1. **Kiusamist ei ole mõelnud välja sina ja sinu eakaaslased.** Räägi lastele, et kiusajaid on olnud enne ja tuleb ka edaspidi. Too näiteid, kuidas seda on tehtud ning millised on olnud tagajärjed. Selgita, et julgeks ei tule pidada mitte kiusajaid vaid neid, kes sellele vastu hakkavad.
2. **Ära vasta sõnumitele ja kirjadele, mis Sind ahistavad või häirivad.** Vastamine võib kiusajat veelgi julgustada. Kui keegi saadab sulle mõnes virtuaalses suhtluskanalis (MSN, Facebook, jututoad jne) mõnitava ja halvustava sisuga sõnumeid ja teateid, siis blokeeri teadete saatja.
3. **Hoia häiriv kiri või sõnum alles.** Sellisel juhul saad vajadusel hiljem alati tõestada, et sind on kiusatud. Pea meeles, et mitte ainult kirju ja sõnumeid, vaid ka MSNi veebikaameravestlust on võimalik salvestada mõlemal pool.
4. **Räägi probleemist kohe, kui see tekib.** Räägi inimesele, keda sa tunnend varasemalt. Leia keegi, kes sind ära kuulab. Kui sinu tutvusringkonnas puudub hetkel selline inimene, helista 116 111.
5. **Blokeeri häirija.** Nendes keskkondades, kus võimalik, on kõige lihtsam lahendus häirijaga tegelemiseks tema blokeerimine.
6. **Tegele probleemiga võimalikult ruttu** – eelistatult kohe, kui see tekib, selleks teavita portaali pidajat kiusaja tegevusest.

Ära süüdistata last!

Ära kritiseeri tema käitumist või otsuseid!

2.19. FÜÜSILINE VÄGIVALD

Lastevaheline vägivald

- 1) Märka muutusi lapse käitumises ja trauma jälgi tema kehal.
- 2) Julgusta ohvrit rääkima.
- 3) Püüa välja selgitada konflikti põhjused ja vägivallatseja(d).
- 4) Tee koostööd lapsevanematega.
- 5) Käsitle juhtunut vastavalt olukorrale mõlema osapoolega eraldi, mõlema osapoolega koos või rühmas.
- 6) Kutsu vägivallatseja vanem või vägivallatseja koos vanematega probleemvestlusele.
- 7) Võimalusel suuna lapsevanematega vesteldes nii ohver kui vägivallatseja psühholoogi juurde.
- 8) Aita ohvril leida strateegiaid enda kaitsmiseks ja vägivallatsete olukordade vältimiseks.

2.20. KODUSE FÜÜSILISE VÄÄRKOHTLEMISE KAHTLUS

Märgid, mis võivad viidata kodusele füüsilisele vägivallale:

- laps kardab vanemaid,
- laps ei taha koju minna,
- seletamatu muutus käitumises (rõõmsast kurvameelseks vmt),

- laps on hirmunud, endassetõmbunud, passiivne või kõrgenenud agressiivsusega,
- ilmastikule sobimatu riietuse kandmine verevalumite vmt varjamiseks,
- verevalumid kehal,
- ennasthävitatav käitumine või selle sagemine (narkootikumide või alkoholi kuritarvitamine, suitsetamine),
- kodust ärajooksmine.

Mida teha?

1. Räägi oma kahtlustest kooli direktorile või sotsiaaltöötajale, kohustuslik on kohaliku omavalitsuse lastekaitsespetsialisti või sotsiaaltöötaja teavitamine.
2. Ole lapse suhtes toetav ja julgustav, kuid mitte pealetükkiv.
3. Julgusta last oma muret täiskasvanuga jagama ja abi küsima.
4. Anna lapsele märku, et juhtumus ei ole laps süüdi.

NB! Vanemaid/hooldajaid ei tohi teavitada, kui on väikseimgi perversivõimuga kahtlus, teavita kohaliku lastekaitsespetsialisti.

Kui tead, et keegi õpilastest on füüsilise väärkohtlemise ohver (või on oht, et ta langeb füüsilise väärkohtlemise ohvriks), on seadusest tulenev kohustus teavitada kohaliku politseiprefektuuri lastekaitsetalitust või -teenistust.

2.21. SEKSUAALNE VÄÄRKOHTLEMINE

Isik, kellele laps on usaldanud oma mure, pakub tuge kuulates ja last rääkima julgustades.

Kui tead või kahtlustad, et keegi õpilastest on jäetud hooletusse või et ta on emotsionaalse, füüsilise või seksuaalse väärkohtlemise ohver (või kui on oht, et ta selle ohvriks langeb), on seadusest tulenev kohustus teavitada sellest politseid. Kõige otstarbekam on teavitada kohaliku politseiprefektuuri lastekaitsetalitust ja/või noorsoopolitseid.

2.22. DEPRESSIOON

Depressiooni üldised tunnused noorukil

- 1) Äkilised meeleolu ja käitumise muutused. (Varem sõnakuulelik nooruk on äkki muutunud vaenulikuks. Mässuline käitumine ja isegi kodunt ärajooksmine on depressioonis nooruki puhul tavaline).
- 2) Huvi kadumine peaaegu kõigi tegevuste vastu. (On ebatavaliselt passiivne, kaotab huvi endiste hobide vastu).
- 3) Teistest eraldumine. (Nooruk eemaldub sõpradest või vastupidi, kuna tema käitumises ja hoiakutes on ebameeldivad muutused).
- 4) Muutused toitumisharjumustes. (Depressiooniga on tihti kaasnevad anoreksia, buliimia ja taltsutamatu liigsöömine).
- 5) Unehäired. (Magab kas liiga vähe või liiga palju. Või on kujunenud häiritud magamisharjumused, öö ja päev vahetuses).
- 6) Probleemid koolis. (Nooruk on probleemne õpetajate ja kaasõpilastega, tema õppeedukus langeb ja võib keelduda kooli minemast).
- 7) Ohtlik või ennasthävitatav käitumine. (Võib juhtuda, et noorel pole enam eluisu, selle sümptomiks võib olla ka enesevigastamine).
- 8) Väärtusetustunne või kohatu süütunne. (Muutub äärmiselt enesekriitiliseks, tundes end täieliku hädavaresena, kuigi tegelik olukord võib olla vastupidine).

- 9) Psühhosomaatilised vaevused: ilma füüsilise põhjusega pea -, hamba- ja seljavalud.
- 10) Korduvad surma – või enesetapumõtted.

Depressioon mõjutab kõiki igapäevaelu valdkondi. Kõige sagedamini energiataset, und, toitumist.

Depressiooni õigeaegne diagnoosimine ja ravi on tervise seisukohalt väga oluline. Noorukil tuleks soovitada pöörduda perearsti või psühhiaatri/psühholoogi poole.

2.23. LIIKLUSÕNNETUS ÕPILASEGA

A. õpilastega õppekäigul olles

B. väljaspool kooliaega toimunud õnnetus

Ennetustöö

1. Iga klassijuhataja tööplaanis on liikluse teema väga olulisel kohal
2. Õpilastele selgitada, kuidas ühiselt grupis ohutult liikuda, turvalisuse tagamise vajalikkus.

Situatsioon A - õpilastega õppekäigul olles satub laps liiklusõnnetusse

- 1) Õnnetuse järel teatada kiiresti päästeteenistusse, edastada lapse andmed.
- 2) Anda esmaabi, vajadusel päästeteenistusest juhtnõore saades.
- 3) Tuleb tegelda teiste lastega, neid rahustada, liikuda võimalusel õnnetuspaigast eemale turvalisemasse kohta.
- 4) Päästeteenistuse saabudes peab täiskasvanud saatja kindlasti teavitama kooli juhtkonda sündmustest.
- 5) Ülejäänud õpilased tuleb turvaliselt transportida kooli tagasi, vajadusel kaasama psühholoogi lastega rääkima.
- 6) Anda teistele lastevanematele informatsiooni õnnetusest, et vältida erinevate ebatäpsete sündmusekirjelduste tekkimist.

Situatsioon B - õpilasega juhtub liiklusõnnetus koolivälisel ajal

- Klassikaaslastega rääkida rahulikult juhtunust, kui lapsevanem on selleks andnud loa.
- Organiseerida kannatanu külastamine paari klassikaaslase või õpetaja poolt, kui lapsevanem seda soovib.
- Liiklusohutusele tundides läbiva teemana pöörata järgneval perioodil suuremat tähelepanu.

MILLELE PÖÖRATA TÄHELEPANU?

- 1) Lastevanemate kontaktandmed peavad olema kiiresti kättesaadavad.
- 2) Õpilaste eelnev instrueerimine enne kooli territooriumilt lahkumist.
- 3) Töökorras mobiiltelefoni olemasolu.

2.24. KOOLITRAUMAD

Koolis juhtuvateks traumadeks võivad olla:

- Luumurrud
- Põrutus
- Põletus
- Elektrišokk
- Mürgitus
- Haavad(sügavad/ülatuslikud)
- Minestamine

- Krambid
- Kaela ja seljavigastused
- Õhupuudus(võõrkeha hingamisteedes)
- Rindkere valu
- Amputatsioon
- Uppumine
- Vägivald

1) Nõuanded kohe tegutsemiseks selliste juhtumite korral:

- Jää rahulikuks, veendu et lähenemine ei kahjustaks sind ennast.(elektrijuhtmed, gaasileke, hoone konstruktsioon, vägivald)
- Hinda kannatanu seisundit (võimalusel saada kaaslane abi järele)
- Kui kannatanu on teadvusel - küsi mis juhtus
- Helista 112-räägi -mis juhtus? -kus juhtus? -kas on vigastatud?
- Ära lõpeta kõnet enne kui oled selleks loa saanud.
- Ära jäta kannatanut üksi -räägi temaga
- Teata direktsioonile
- Oota abi
- Kannatanule ei tohi anda ravimeid
- Kannatanut ei tohi liigutada
- Teatamine vanematele

2) Tegutsemine pärast traumat

- Õnnetuse põhjalik analüüs
- Vestlused
- Psühholoogi abi

3) Ennetavad tegevused

- Ohutustehnika regulaarne tutvustamine
- Esmaabi õpetamine
- Ohtlike olukordade kohene märkamine(augud, libedus, juhtmed jne.) ja likvideerimine.
- Töötajate ja õpilaste juhendamine
- Kõrgenenud riskiga õpilaste jm. kannatanute grupi valjaselgitamine ja nende abistamine

2.25. TOIDUMÜRGITUS KOOLIS

Mis on toidumürgitus?

Üldiselt on mürke võimalik alla neelata, sisse hingata, süstida, need võivad imenduda läbi naha või silmade.

Bakteriaalne toidumürgitus on mürgiseid baktereid sisaldava toidu söömise tagajärjel tekkiv tervisehäire.

Kuigi esineb ka looduslikult mürgist toitu (taimed, seened), on kõige suurem ohuallikas saastatud toit. Saastunud või riknenud toidus paljud bakterid paljunevad ja toodavad toksiine, mis põhjustavadki mürgistusi.

Keemilisi taimekaitse- jms vahendeid, keskkonnasaastet, olmemürke, pestitsiide ja raskemetalle saab enamasti toidu pinnalt eemaldada hoolika pesemisega. Toidumürgituste vältimiseks tuleb hoiduda riknenud ja pesemata toiduainetest.

Tavalised toidumürgitused mööduvad paari päevaga. Harva lõpeb äge toidumürgitus surmaga.

Botulismi toksiini tekitab mikroob *Clostridium botulinum*, mis areneb mullas. Mikroobid hävivad kuumutamisel, kuid eosed taluvad kõrgeid temperatuure. Eosed arenevad õhuhapnikuta keskkonnas.

Ohustatud on kodus vähese soolaga valmistatud liha, seened, herned ja muud talvehoidised. Botulismi edasine kulg sõltub mürgistuse iseloomust. Sellega

võivad kaasneda organismi üldine vastupanuvõime langus, lootekahjustus ja pärilikkusinfo muutumine. Pikaajaline väikeste dooside tarbimine soodustab kasvajate teket. Botulismi peiteaeg on 30–36 tundi. Surm saabub kesknärvi-süsteemi halvatus tagajärjel.

Salmonelloosi põhjustavad looduses laialt levinud mikroorganismid salmonellad.

Haigestutakse tihti tooreste munade või munatoitude söömisest. Mürgistus ilmneb juba paar tundi pärast saastunud toidu söömist, vahel ka hiljem.

Stafülokoki toksiini toodab mädapõletikku tekitav mikroob *Staphylococcus aureus*, mis võib toitu sattuda mäda-põletikuga sõrmelt või saastunud käteelt. See hävib kuumutamisel. Mürgistusnähud (kõhuvalu ja -lahtisus, oksendamine) ilmnevad juba paar tundi pärast saastatud toidu söömist.

Sinihappet võib sisaldada hapuks läinud luuviljade kompott. Sinihappe on väga mürgine. Sinihappe ja selle soolade surmaannus on väga väike, umbes üks kahekümnendik grammist, väikese noaotsatäis. Mürgitust põhjustab luuviljade seemneis sisalduv amügdaliin. Tuleb arvestada, et mürgine HCN (sinihappe) võib organismi sattuda mitte ainult toidu, joogi ja õhuga, vaid ka läbi naha. HCN tungib raskusteta läbi ka vigastamata nahast. HCN-aurud võivad olmes moodustuda nailon- ja polüuretaanesemete termilisel lagunemisel ja põletamisel.

Võimalikud mürgistuse hoiatusnähud on:

tabletid, marjad või tundmatu aine õpilase suus; põletushaavad suu ümber või nahal; kummaline lõhn või hingeõhk; higistamine; seedehäired või oksendamine; pearinglus või minestus; krambid.

Millised on toidumürgituse tunnused?

Ägeda toidumürgituse tunnused avalduvad 2-10 tundi pärast söömist. On iiveldus, sage oksendamine, tihti järgneb tugev kõhulahtisus. Temperatuur võib olla veidi kõrgeenenud ja hiljem isegi madalam tavalisest. Täiskasvanul muutub seisund väga harva ohtlikuks ja kestab halb 4-6 tundi, kuid väikelastel võib seisund muutuda mõne tunniga eluohtlikuks. Eriti kiiresti kurnab ära sage oksendamine koos kõhulahtisusega.

Toidumürgituse tunnused on iiveldus, oksendamine, kõhuvalu, kõhulahtisus ja palavik.

Botulismi tunnused on peavalu, nõrkus, kahekordne nägemine, oksendamine.

Salmonelloosi tunnused on pea- ja kõhuvalu, kõhulahtisus ja kõrge palavik, võib kaasneda liigesevalu.

Stafülokoki tunnused on kõhuvalu, kõhulahtisus, oksendamine.

Sinihappe tunnused on kõrvetustunne suus ja kurgus, süljevool, rõhumistunne südame piirkonnas.

Mida teha?

- Kanna ühekordselt kasutatavaid kummikindaid.
- Vaata õpilase suhu. Eemalda kõik järelejäänud ained suust.
- Kui võimalik, selgita välja:
- Õpilase vanus ja kaal.
- Mida õpilane alla neelas.
- Millist tüüpi mürk see oli.
- Kui palju ja millal seda manustati.
- Kui õpilane kaotab teadvuse, aeta ta külili.
- Kontrolli hingamisteid.
- Vaata, kuula ja tunne hingamist.
- Kui õpilane lõpetab hingamise, alusta elustamist.

Toidumürgistuse või muul põhjusel sissesöödud mürgistuse puhul on oluline teada, et mürgistuse põhjus püsib maos umbes tund aega. Hiljemalt ühe tunni möödudes hakkab mao sisu liikuma edasi soolde ja soolest enam midagi tagasi ei tule.

ENAMASTI ON PAREM MITTE esile kutsuda oksendamist ega manustada midagi. Mõne mürgise aine koosmõjul võib oksendamine põhjustada suuremat kahju.

NB! Oksendamist ei tohi esile kutsuda söövitavate ainete allaneelamise korral.

Kiirabi kutsumiseks helistada numbril 112.

Enne abi kutsumist selgita välja, kas ja **millist abi vaja on.**

Katsu **säilitada rahu** ja räägi juhtunust **vastates dišpetseri** küsimustele:

- mis juhtus?
- kas kannatanu on teadvusel ja hingab?
- kus kannatanu asub?
- kas keegi kohalolijatest on võimeline ise abi osutama?

Mitte katkestada kõnet enne, kui dišpetser on seda lubanud!

Kuigi see võib tunduda abikutsujale aja raiskamisena, on küsitav informatsioon vajalik kannatanu paremaks aitamiseks.

ESMAABI ANDJA PEAB TEGUTSEMA RAHULIKULT JA SIHIPÄRASELT !

2.26. TEGEVUSED SEOSSED VIIRUSTE LEVIMISEGA

Ennetavad tegevused

- Käte pesemine (iga inimene individuaalselt) – pidevalt
- Käte desifitseerimine (iga inimene individuaalselt) – pidevalt

- Ruumide mööbel, ukse lingid jne. – iga päev märgpesu – koristajad
- Ruumide tuulutamine igal vahetunnil – õpetajad, õpilased
- Ruumides puhtuse hoidmine – vahetusjalanõude kandmine kohustuslik
- Desinfitseerimisvahendite paigutamine sissepääsu juurde

Kui keegi on saabunud riskipiirkonnast

Kui õpilane või töötaja on saabunud riskipiirkonnast, siis tuleb 14 päevaks jääda koju ning jälgida enda ja oma pereliikmete tervist. Koroonaviiruse sümptomite tekkimisel tuleb kutsuda kiirabi.

Kui keegi on reisinud mujal välismaal

Õpilane või töötaja teavitab kooli juhtkonda ja jälgib oma tervist.

Õppetöö korraldamine

- 1) Üldjuhul toimub õppetöö kontaktõppena.
- 2) Õppes osalevad ainult terved õpilased ja õpetajad.
- 3) Haigestumise korral teavitab lapsevanem sellest oma lapse klassijuhatajat / mentorit
- 4) Kui õpilase enesetunne halveneb õppepäeva jooksul, annab ta sellest teada oma mentorile või mõnele teisele kooli töötajale. Õpilane saadetakse koju.
- 5) Vajadusel viiakse läbi ka distantsõpet. Vastava otsuse teeb koolijuht, lähtudes olukorrast koolis ja piirkonnas ning võttes arvesse koolipidaja vastavasisulisi soovitusi ja nõudeid.
- 6) Kui õpilane kuulub riskirühma, siis vanemal on võimalus taotleda õppe läbiviimist distantsõppel.
- 7) Vältida rahvarohkete ürituste läbiviimist. Ürituste läbiviimisel arvestada hetkel kehtivad Terviseameti juhised ja soovitusel.
- 8) Huviringide tegevuste läbiviimisel moodustada võimalusel väiksemad grupid või tagada suurem distants õpilaste vahel
- 9) Spordi-, huvi- ja noorsootegevuses vältida mittevajalikke kontakte.

Tegutsemine koolimajas

- 1) Koolimajas viibivad üldjuhul õpilased ja kooli töötajad. Teised võivad kooliruumidesse siseneda eelneval kokkuleppel.
- 2) Sisenedes desinfitseeritakse käsi.
- 3) Maski kandmine on koolis lubatud. Maski kandmine ei anna luba tulla kooli haigena.
- 4) Koolipäeva jooksul tuleb vältida mittevajalikke kontakte
- 5) Söögivahetunde on kaks. Söögivahetunni pikkus on 25 minutit.

Õpetaja, kes lõpetab tunni enne söögivahetundi, läheb koos klassiga sööklasse ja viibib seal kuni söögivahetunni lõpuni. Jälgib oma klassi korda – vaatab, et õpilased võtaksid ainult temale määratud toiduportsjoni, ei läheks mitmendat korda söögijärjekorda.

Kui koolis on kinnitatud COVID- 19 juhtum

- Õpilasega vahetult kokku puutunud klassikaaslased saadetakse koduõppele (karantiin tervise jälgimiseks ja olukorra hindamiseks).
- Hoone kasutust reguleeritakse – kas suletakse ukse, koostatakse liikumiskiirangud jne. Edastatakse vajalikku informatsiooni hoones viibijatele ja ka külalistele.
- Hoone siseruume desinfitseeritakse ja enne ruumide kasutlusele võtmist hinnatakse olukorda
- Töökorralduse distantsõppe ajal määrab kooli direktor. Vastavasisuline info edastatakse

sellest kõigile lastevanematele elektrooniliste sidevahendite kaudu.

Täiendav info ja kontaktandmed

- Juhiseid ja soovitusi koroonakriisis käitumiseks saab tel. 1247
- Täiendav info koroonakriisist ja selle levikust www.kriis.ee
- Terviseameti veebileht [www. Terviseamet.ee](http://www.Terviseamet.ee)
- Haridus- ja teadusministeerium <https://www.hm.ee>

2.27. TEGEVUSED SEOSD AMMONIAAGIOHUGA

Ohust saad teada:

- kuuldes ohusireeni signaali
- kuuldes vastavat teavet valjuhääldist
- saades täiendavat informatsiooni raadiost või televiisorist
- tundes spetsiifilist teravat lõhna ning ärritust kurgus ja silmades

Käitumisjuhised:

- Väljas viibides liigu risti tuule suunaga ohualast kaugemale, vältides orge ja kattes hingamisteed. Kui ohualast pole võimalik lahkuda, siis varju siseruumidesse (va kelder).
- Autos olles sulge uksed ja aknad ning lülita välja ventilatsioon. Lahku kiiresti ohualast.
- Siseruumides viibides sulge aknad ja uksed ning lülita välja ventilatsioon ja/või sulge tuulutussavad.
- Ära mine õue enne ohu möödumist - ilma ohutusvahenditeta välja minek võib lõppeda tervisekahjustuse või surmaga.
- Lülita sisse Vikerraadio või Raadio 4 või telekanal ETV ja kuula antavaid käitumisjuhiseid. Informatsiooni saad ka veebileheküljelt www.rescue.ee ja päästeala infotelefonilt 1247.
- Vajadusel pöördu arsti poole.

Sireenid ehk varajase hoiatamise süsteem

- Sillamäe linnas on rajatud autonoomne hoiatussireenide süsteem, mille abil on vajadusel võimalik korraldada elanike ja külaliste kiire teavitamine ohtude korral.
- Üldhäire signaal
- Minut kestev (7 sekundi pikkune tõusev ja 7 sekundi pikkune langev heli), mida korratakse 30 sekundi järel vähemalt kolm korda.
- Signaali kasutatakse tähelepanu saamiseks kõikide ohtude korral, täpsem info ohu iseloomu kohta ja
- käitumisjuhised edastatakse massimeediakanalite kaudu.
- Ohu lõpp
- Minut kestev ühtlane pidev heli, mida edastatakse üks kord.
- Signaal tähendab, et oht on möödas ja kõik tavapärased tegevused on taas aktsepteeritavad.
- Testsignaal
- Ühtlane pidev heli üldpikkusega kuni 7 sekundit.
- Sireeni heli tähendab hoiatussüsteemi korralist testimist ning elanikele kohustuslikke tegevusi kaasa ei too.

- Hädaabinumber: 112
- Päästeala infotelefon: 1247
- Mürgistusteabekeskus: 16662
- Perearsti nõuandetelefon: 1220

3. SOOVITUSI TEGUTSEMISEKS HÄDAOLUKORRA EEL, AJAL JA SELLE JÄRGSELT

3.1. SUHTLEMINE MEEDIAGA

Kriisiolukorras on kindlasti vaja arvestada meedia huviga. Kooli ülesanne on tagada, et õpilased, lapsevanemad ja koolipersonal ei saaks kriisisituatsioonis meedia liigse tähelepanu tõttu kannatada, kuid samas püüda mõista, et ajakirjanikud teevad oma tööd ja tuleb leida nendega koostöö tegemiseks kõige turvalisem viis.

Üldjuhul suhtleb meediaga ainult kooli direktor või tema poolt volitatud isik. Meediaga suhtleja peab olema kättesaadav kogu kriisi jooksul.

Teavitamine peab olema läbimõeldud ja plaanipärane, informeerimine operatiivne ning informatsioon selge, tõene ja hoolivust väljendav. Meediaga suhtlemisel tuleb arvestada, et kõik ajakirjaniku kuuldes öeldu võib jõuda meedia vahendusel avalikkuseni.

Meediaga suhtlemisel tuleb ajakirjanikuga kokku leppida ka piirangutes ja neid põhjendada (näiteks: leinas laste intervjuerimine ja filmimine on lubamatu, lapse foto avaldamiseks on vaja lapsevanema ja lapse nõusolekut, enesetapu kirjeldamisel on äärmiselt suur „nakkusefekti“ oht jne) Kui ajakirjanik võtab ühendust, siis tuleb selgitada välja ajakirjaniku nimi ja kontaktandmed ning tema pöördumise eesmärk. Võimalusel tuleb täpsustada, mis küsimused ajakirjanikku huvitavad ning millal teave avalikkuse ette jõuab. Peab arvestama, et vastus ”ei kommenteeri” ei hoia ära juhtunu kajastamist meedias, vaid võtab ära võimaluse mõjutada kajastatava sisu. Üldjuhul ei pea kommenteerima kohe, ajakirjanikult võib küsida lisaaega, et otsustada, kas ja kuidas kommenteerida.

Kommenteerimisest keeldumist on soovitav põhjendada – selgitada, miks infot anda ei ole võimalik (lapse huvidest lähtudes, perekonna soove arvestades, juhtumi uurimise huvides vms). Vajadusel on soovitav suunata ajakirjanik teiste infoallikate (erialaspetsialistide jne) juurde täiendavate selgituste saamiseks.

Kui kool soovib omal initsiatiivil meedia kaudu avalikkust informeerida, siis on tarvis otsustada, mis vormis (kindla ajakirjaniku poole pöördumine, pressiteade või pressikonverents meediakanalitele, arvamusartikkel ajalehte, intervjuu raadiole või televisioonile jne) ja milliste kanalite vahendusel (üleriigiline või kohalik meedia, kirjutav või audiovisuaalne meedia jne) seda teha. Vajadusel tasub selles osas nõu pidada kommunikatsiooniekspertidega.

3.2. KUIDAS ÕPETAJA SAAB KRIISIKS VALMISTUDA?

Õpi tundma ja aitama iseennast.

Täienda oma teadmisi:

- leinaprotsessi kulgemisest ja selle mõistmisest;
- laste kriisireaktsioonidest ja nende mõjust õppimisele, suhetele, tervisele;

- selle kohta, kuidas suhelda laste ja peredega kriisi olukorras;
- selle kohta, kuidas kasutada kriisijuhtumit õpetamise eesmärgil ning kuidas rääkida lastega rasketel teemadel või mil viisil viia läbi klassivestlusi.

Kui kooli kriisitoimikond on personali juhtunust informeerinud, on õpetajad need, kelle ülesanne on aidata oma klassides õpilastel juhtunust käsitleda. Sageli võib õpetaja osutada ainsaks täiskasvanuks, kelle poole lapsed oma mõtete ja tunnetega pöörduda saavad või julgevad. Isegi siis, kui õpetaja ei ole saanud kriisiabialast ettevalmistust saab ta olla lastele suureks toeks. Seejuures peab õpetaja tulema toime ka iseenda stressireaktsioonidega.

Pärast traumaatilisi sündmusi võivad õpetajal ilmned järgmised järelreaktsioonid: ärritus, keskendumisraskused, raskused tundide läbiviimisel, hirm, et õpilastega juhtunust rääkimine võib asja veel hullemaks teha, ebamugavustunne seoses oma tugevate tunnetega (hirm, viha), sündmuse traumeeriva toime eitamine õpilastele. Et õpilasi aidata, peaks õpetaja olema teadlik oma seisundist ja otsima vajadusel endale abi.

Juhiseid õpetajale

- 1) Teavita hädaolukorrast päästeteenistust numbril 112 (ei ole vaja karta, et keegi teine on juba helistanud – siin kehtib põhimõte, et pigem rohkem kui üldse mitte keegi).
- 2) Ole aktiivne ja otsustav. See aitab kaasa õpilaste turvatunde ja tasakaalu taastamisele.
- 3) Ole lastega koos, ära jäta õpilasi üksi.
- 4) Vajadusel anna informatsiooni toimunud kiirabitöötajatele, päästeteenistuse- või politseiametnikele. Anna tõene ülevaade juhtunust, räägi vaid teadaolevaid fakte. Püüa jääda oma väljendustes rahulikuks ning kirjeldada juhtumit selgelt ja lihtsalt. Kui sul on mingitel põhjustel raske üksi rääkida, kutsu endale appi kolleeg või kriisimeeskonna liige.
- 5) Anna aega reageerimiseks ja küsimuste esitamiseks.
- 6) Väldi lubadusi. Ära luba, et kõik saab varsti korda, kuid hoia üleval lootust, et lõpuks kriis siiski ületatakse.
- 7) Julgusta õpilasi juhtunust rääkima. Sageli tahetakse kriisilukorrast korduvalt rääkida ja küsida samu küsimusi, sest toimunud on raske omaks võtta. Julgusta lapsi rääkima nii juhtunuga seotud faktidest kui ka oma tunnetest. Leppige vajadusel kokku ajad, millal te koolipäeva jooksul juhtunust räägite.
- 8) Säilita klassis tavapärased reeglid. Toeta õpilaste igasugust tegevuslikku aktiivsust (nt. klassi koristamine jm rutiinsed tegevused). See süvendab kokkukuuluvus- ja turvatunnet ning aitab taastada kontrolli tunnete üle.
- 9) Muuda ajutiselt õppekava. Peale traumaatilisi sündmusi on õpilastel raskusi keskendumise ja mälu ning alaneb õpivõime. Kontrolltööd tuleks mõned päevad edasi lükata. Ka kodutöid võiks mõneks ajaks vähendada.
- 10) Ole tähelepanelik riskiõpilaste suhtes. Kõrgenenud riskiga õpilasteks võivad olla kannatanu õed/vennad, lähedased sõbrad, tugevaid emotsionaalseid reaktsioone ilmutanud lapsed, sündmuse pealtnägijad, need, kel on peres probleeme või on kaotanud pereliikme, depressiooniilmingute või suitsiidikalduvustega õpilased. Nad vajavad kohest individuaalset psühholoogilist esmaabi.
- 11) Aita taastada enesekontroll. Tugevad tunded on kriisilukorras loomulikud. Aita neil maha rahuneda ja oma käitumise üle kontroll saavutada.
- 12) Selgita õpilastele suhtlust ajakirjanikega. Ütle, et nad ei vastaks ajakirjanike küsimustele ilma

vanemate loata.

- 13) Hoiu kontakti teiste õpetajate, kooli personali ja lastevanematega. Tähtis on teada, kuidas õpilased kriisiolukorras hakkama saavad mitte ainult koolis, vaid ka kodus ja väljaspool. Nii mõnigi õpilane võib vajada spetsialisti abi. Vanemadki vajavad juhtnööre.
- 14) Ole oma käitumisega õpilastele eeskujuks. Mida enam täiskasvanud annavad eeskujut, kuidas olla asjatundlik, probleeme lahendav ning samas kaastundlik ja hooliv, seda enam on ka lapsed võimelised käituma adekvaatselt.
- 15) Ole teadlik oma reaktsioonidest ja hoolitse ka enda eest. Lubatud on näidata ka oma tundeid, kuid mitte kaotada kontrolli. Ära jäta ennast üksi, räägi kolleegidega, jaga oma tundeid ja mõtteid, vajadusel otsi abi spetsialistidelt.

3.3. ABINÕUD KRIISI AJAL JA HILJEM

Oluline on ilmutada kindlat ja ühtlasi hoolivat suhtumist, aidates kaasa üldise turvatunde taastamisele ja usalduslike (koostöö)suhete kujunemisele nii koolisiselt kui ka väljaspool kooli: lastevanemad, piirkonna elanikud, abipakkuvad asutused jt.

Kriisiga seoses rakendatavad meetmed võib jagada kriisiaegseteks ja kriisile järgnevate päevade kiireloomulisteks ülesanneteks ning pikemaajaliseks tegevuseks.

Väga oluline on kriisi olukorras *informatsioon*. Kontrollitud ja adekvaatse ning läbimõeldud teabe edastamine kooli personalile aitab valmis olla õpilaste reaktsioonide käsitlemiseks. Väheneb kuulujuttude levik, ärevuse ja hirmu asjatu võimendumine. Teavet peavad saama ka need, kes hetkel kohal ei viibi.

Teavitamine väljapoole kooli

On oluline, et initsiatiiv juhtunust teavitamisel oleks kooli poolel. See aitab ära hoida nii koolis kui ümbruskonnas sageli hirmutavate ja üledramatiseeritud kuulujuttude levikut, ohjata juhtunu käsitlemist meedia poolt, mis sageli osutub kannatanuid, kaasõpilasi, nende peresid ja kooli personali emotsionaalselt häirivaks või isegi traumeerivaks. Selline info edastamine võimaldab taastada kooli normaalse funktsioneerimise võimalikult kiiresti.

Vanemate teavitamine

Vanematele koostatakse kiri, kus selgitatakse juhtunut. Teatatakse kooli tegutsemisplaani, võimalikest ajutistest muutustest õppetöö korralduses, õpilastele, vanematele ja kooli personalile pakutavast abist. Kirjale lisatakse kontaktisikute nimed ja telefoninumbrid, kes on volitatud vanemate küsimustele vastama.

Vajadusel korraldatakse vanematele koosolek, kuhu kutsutakse ka erinevate teenistuste ja ametkondade esindajaid.

Meedia teavitamine

Koolipoolset teavet vahendab direktor. Õpetajad võivad anda meediale teavet kokkuleppel koolijuhiga ning õpilastel peab meediaga suhtlemiseks olema vanemate luba.

Kiireloomulised ülesanded kriisi ajal ja kohe pärast kriisi

- 1) Kriisiolukorras hindab koolijuht olukorda ning annab personalile ja õpilastele selged tegevusjuhised ning püüab olukorda stabiliseerida.
- 2) Pärast olukorra rahunemist korraldab koolijuht kõikide koolis töötavate täiskasvanute nõupidamise.

Selle käigus:

- Lepitakse kokku tegevussuunad, vastutus ja tööjaotus.
- Selgitatakse välja töötajate enda kriisikogemused ning hinnatakse ressursse probleemi käsitlemiseks.
- Kogutakse kokku võimalikult palju andmeid õpilaste olukorra kohta.
- Lepitakse kokku, kuidas suheldakse õpilaste või tudengite kodude ja lähedaste inimestega.
- Lepitakse kokku kavandatud meetmetest teavitamine.
- Lepitakse kokku, kuidas kriisi tõttu kannatanud peresid meeles peetakse.
- Lepitakse kokku, milliseid ühiseid tegevusi korraldatakse olukorra käsitlemiseks ning määratakse nende tegevustega seonduv vastutus.
- Lepitakse kokku, kuidas erinevates tundides juhtunut käsitletakse; välditakse kriisi liigset käsitlemist ja rõhutatakse, et õpetaja esmaseks ülesandeks on ära kuulata, vastata küsimustele, anda teavet ja jälgida õpilaste võimalikke kriisiga seonduvaid reageeringuid.
- Lepitakse kokku, kuidas antakse teavet võimalikele meediakanalite esindajatele.
- Siinkohal tuleks olla eriti hoolikas, seda eriti õpilaste kaitsmisel.
- Lepitakse kokku, kuidas suheldakse koostööpartneritega, millist ekspertide vms abi on võimalik saada koolist väljastpoolt.
- Lepitakse kokku, kuidas asjade käsitlemist töötajate vahel jätkatakse, ja arutatakse, millist abi nad vajavad.

3) Koolijuht korraldab nõupidamise kooli kriisimeeskonnaga. Selle käigus lepitakse kokku tegevussuunad, vastutus ja tööjaotus:

- Lepitakse kokku, milline on kellegi roll suhtlemisel peredega ning õpilaste abivajadust puudutava teabe saamisel.
- Lepitakse kokku, kes ja millist abi saab koolis pakkuda ning kuidas rohkem tuge vajavad õpilased suunatakse väljastpoolt antava abi juurde.
- Lepitakse kokku, kuidas kriisimeeskonna töötajad toetavad muud personali.
- Arutatakse, kas on vajadust koolipere ühise kogunemise korraldamiseks.

4. HÄDAOLUKORRA PLAANI MUUTMINE, TÄIENDAMINE JA SELLE TUTVUSTAMINE

- 1) HOK plaani muutmine ja täiendamine toimub vastavalt seadusandluse muudatustele või vastavalt vajadusele.
- 2) HOK plaani muudatusteks ettepanekute tegemine toimub valdkonna või allüksuste juhtide poolt.
- 3) HOK tutvustab töötajatele kooli arendusjuht.
- 4) HOK tutvumise ja sellest arusaamise kohta annab töötaja allkirja.